

Обставини справи

Справа стосувалася раптової перевірки 28 січня 2014 року приміщень компанії-заявника й конфіскації значної кількості документів та електронних файлів. Заявниками є товариство з обмеженою відповідальністю та його власник – А. Науменко.

Суддя окружного суду задовольнив клопотання про проведення раптової перевірки (операції) в контексті розслідування діяльності Національної асоціації латвійських суднобудівних та судноплавних агентів (далі – *NALSA*) за підозрою в порушенні конкурентного законодавства. Надалі орган з питань дотримання конкуренції оштрафував *NALSA* за встановлення мінімальної або фіксованої ціни для її членів за послуги, які надаються експедиторами.

Посилаючись на статтю 8 Конвенції, заявники стверджували, що обшук і вилучення були незаконними та пропорційними і що наявні процесуальні гарантії були недостатніми.

Оцінка Суду

(a) Чи було втручання

Сторони погодилися, що обшук та вилучення, санкціоновані окружним судом і проведені 28 січня 2014 року становили втручання в «приватне життя» та «кореспонденцію» другого заявника. Другий заявник також указував, що спірна операція стосувалася його комерційних інтересів. ЄСПЛ, ураховуючи свою усталену практику, встановив, що мало місце втручання в право другого заявника на повагу до свого «житла» й «кореспонденції» (див., до прикладу, рішення у справах *Société Colas Est and Others v. France*, §§ 40-42; *Wieser and Bicos Beteiligungen GmbH v. Austria*, § 45; та *Vinci Construction and GTM Génie Civil et Services*, §§ 70 та 72) (пункт 46 рішення).

(b) Чи було втручання «згідно із законом»

ЄСПЛ зазначив, що спірний захід мав законодавчу основу: статті 9 (5) (4) і 9 (5) (5) Закону про конкуренцію. Окружний суд, діючи відповідно до цих положень та статті 9 (1) Закону про конкуренцію, уповноважив орган з питань дотримання конкуренції здійснити широке коло процесуальних дій. У матеріалах справи немає жодних вказівок на те, що дозвіл суду було видано з порушенням будь-яких норм національного законодавства або що він якимось іншим чином був несумісний з вимогою законності. Хоча деякі з аргументів другого заявника щодо ймовірно надмірного обсягу дискреційних повноважень, наданих органу з питань дотримання конкуренції в результаті дозволу суду на проведення обшуку та вилучення, можуть розумітися як спрямовані також проти «якості» відповідного національного законодавства, яке такий підхід дозволяло, ЄСПЛ вважав, що ці питання слід

розглянути в межах аналізу щодо обґрунтування і гарантій. Тому ЄСПЛ виходив із того, що оскаржуване втручання було «згідно із законом» (пункт 48 рішення).

(c) Законна мета

ЄСПЛ погодився з тим, що оскаржуваний захід переслідував законну мету як «економічного добробуту країни», так і «запобігання злочинності» (див. згадані рішення у справах *Société Colas Est and Others*, § 44, та *Vinci Construction and GTM Génie Civil et Services*, § 72) (пункт 49 рішення).

(d) Необхідність у демократичному суспільстві

ЄСПЛ посилається на принципи, узагальнені в рішенні ЄСПЛ у рішеннях у справах *DELTA PEKÁRNY a.s. v. the Czech Republic*, §§ 82-83, та *Vinci Construction and GTM Génie Civil et Services* (згадане в цій справі, §§ 65-67). Зокрема, розгляд ЄСПЛ не обмежується з'ясуванням того, чи здійснювала держава-відповідач свої дискреційні повноваження розумно, ретельно та добросовісно. Реалізуючи свою наглядову юрисдикцію, ЄСПЛ має розглянути оскаржувані рішення у світлі справи загалом та визначити, чи були причини, наведені для виправдання вказаного втручання «відповідними та достатніми». Стосовно, зокрема, обшуків приміщень і вилучення ЄСПЛ визнав, що хоча держави можуть визначити за необхідне вдаватися до таких заходів для отримання речових доказів учинення певних правопорушень, однак відповідне законодавство і практика мають забезпечувати адекватні й ефективні гарантії від зловживань (див. рішення у справі *Société Canal Plus and Others v. France*, § 54) (пункт 50 рішення).

Щодо гарантій від зловживань, передбачених національним законодавством, ЄСПЛ зазначив, що оскаржувана операція була проведена на підставі дозволу, виданого окружним судом. Тож операція була предметом судового контролю (порівняйте згадані рішення у справах *Société Colas Est and Others*, § 45, та *DELTA PEKÁRNY a.s.*, § 86) (пункт 52 рішення).

Що стосується обсягу дозволу суду, то ЄСПЛ вважає, що він був сформульований досить широко. Цей суд послався на широке коло процесуальних дій, як-от обшуки та огляди, під час яких посадові особи органу з питань дотримання конкуренції мали право не лише вилучати будь-яке майно чи документи, а й обмежувати пересування та спілкування будь-кого, хто перебував на об'єкті, а також опломбовувати приміщення на строк до 72 годин. Посадові особи, крім цього, могли ознайомлюватися з інформацією (даними), що зберігається в електронних інформаційних системах, включно з конфіденційною інформацією, наприклад комерційною таємницею (див. пункт 19 цього рішення). На практиці це означало, що посадові особи були уповноважені перевіряти сервер другого заявника та робити дзеркальні копії не тільки з нього, але й з комп'ютерів його «співробітників», «посадових осіб» та «інших осіб» (включно з комп'ютером першого заявника). Навіть якщо ЄСПЛ вважатиме, що перший заявник недостатньо продемонстрував, що він особисто та безпосередньо постраждав (див. пункт 27 цього рішення), права другого заявника за статтею 8 Конвенції були суттєво піддані впливу заходів під час операції, оскільки орган з питань дотримання конкуренції дослідив та зберіг значний

обсяг листування найвищого посадовця, яке містило конфіденційну інформацію про комерційну діяльність другого заявника (пункт 54 рішення)

Водночас орган з питань дотримання конкуренції посилався на можливе порушення статті 11(1) Закону про конкуренцію. Суддя визнав, що є розумні підстави для підозри у вчиненні правопорушення. Хоча резолютивна частина рішення від 14 січня 2014 року містила помилкове посилання на Комерційний закон, з огляду на загальний контекст було очевидно, що суддя мав намір санкціонувати процесуальні дії через можливе порушення Закону про конкуренцію (див. пункт 7 цього рішення). Таким чином видається, що обсяг всієї операції обмежувався підприємницькою діяльністю другого заявника у зв'язку із стверджуваним порушенням статті 11(1) Закону про конкуренцію. Варто визнати, що це положення забороняло занадто широке коло антиконкурентних діянь (див. пункт 23 цього рішення). Однак, як ЄСПЛ розглянув нижче, процесуальні гарантії, запроваджені й застосовані в цій справі, достатньо обмежили повноваження органу з питань дотримання конкуренції (пункт 55 рішення).

Завдання ЄСПЛ полягало не в тому, щоб *in abstracto* перевірити сумісність із Конвенцією латвійського законодавства про конкуренцію на час подій, а щоб *in concreto* з'ясувати наслідки втручання в реалізацію другим заявником своїх прав за статтею 8 Конвенції (див., *mutatis mutandis*, рішення у справі *Nejdet Şahin and Perihan Şahin v. Turkey* [ВП], §§ 69-70, з наступними посиланнями). У цьому аспекті ЄСПЛ зазначив, що другий заявник, по суті, порушив питання стосовно змісту дозволу суду, виданого 14 січня 2014 року (див. пункт 42 цього рішення) (пункт 56 рішення).

По-перше, дозвіл було видано не лише щодо другого заявника, а й щодо невизначених «інших осіб», що розширювало сферу його дії до, можливо, необмеженого кола суб'єктів. По-друге, виникають певні сумніви в тому, чи були чітко та достатньо обмеженими предмет і мета операції, зазначені в цьому дозволі. По-третє, немає жодних вказівок на те, що суддя встановив будь-які часові обмеження для проведення операції (пункт 57 рішення).

ЄСПЛ не може не зауважити, що подібні недоліки Верховний суд проаналізував у 2014 році, вказавши на необхідність змін у правовому регулюванні (див. пункти 24-27 цього рішення). Згодом, у 2016 році, детальніші правила про дозвіл суду, його обсяг та обмеження щодо процесуальних дій були викладені в Законі про конкуренцію (див. пункт 28 цього рішення) (пункт 58 рішення).

Щодо способу реалізації дискреційних повноважень, наданих органу з питань дотримання конкуренції, ЄСПЛ вважає, що цей спосіб був достатньо обмеженим і що його застосування на практиці не видається в цій справі непропорційним. Окрім попереднього судового розгляду, були доступні додаткові процесуальні гарантії, такі як право посадової особи й адвоката, які представляли другого заявника, бути присутніми під час усієї операції, подавати клопотання та коментувати, що активно використовував другий заявник (див. пункт 22 цього рішення). Було складено відповідні процесуальні звіти (див. пункт 21 цього рішення), у яких зазначався тип вилучених та збережених документів. Саме через те, що ці процесуальні гарантії були запроваджені й застосовані до другого заявника, після заперечень,

висловлених посадовою особою та адвокатом другого заявника, кількість електронних даних, вилучених із комп'ютера першого заявника, включно з листуванням щодо другого заявника, було значно зменшено (див. пункт 10 цього рішення). Що стосується сервера другого заявника, немає жодних припущень про те, що було вилучено будь-які особисті або невідповідні дані: аргументи, висунуті щодо цього сервера, стосувалися виключно необхідності збереження облікового запису електронної пошти (див. пункт 11 цього рішення). Другий заявник не обґрунтував, якою мірою під час операції фактично вилучалися документи (якщо це взагалі мало місце), не пов'язані з комерційною діяльністю, або електронні дані (пункт 60 рішення).

Крім того, ЄСПЛ зауважив, що в цій справі був доступний наступний судовий перегляд (порівняйте згадані рішення у справах *Société Canal Plus and Others*, §§ 56-57, та *Vinci Construction and GTM Génie Civil et Services*, § 78), унаслідок чого голова окружного суду підтвердив, що при видачі попереднього дозволу суду суддя оцінив необхідність здійснення процесуальних дій, про які йшлося. До того ж голова вважав, що за обставин цієї справи дозвіл суду був законним і пропорційним (див. пункт 16 цього рішення).

Висновок

Відсутність порушення статті 8 Конвенції щодо другого заявника (право на повагу до приватного і сімейного життя).

Рішення в цій справі ухвалене Палатою 23 червня 2022 року й набуло статусу остаточного 23 вересня 2022 року відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції.